

Cauza C-600/19**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98
alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

6 august 2019

Instanța de trimitere:

Audiencia Provincial de Zaragoza (Spania)

Data deciziei de trimitere:

12 iulie 2019

Apelantă:

MA

Intimată:

Ibercaja Banco, S.A.

Obiectul procedurii principale

Apel declarat împotriva unei ordonanțe prin care, într-o procedură de executare, se aprobă calculul dobânzilor, ca urmare a faptului că nu s-a formulat la timp contestație la executare, ceea ce conduce la imposibilitatea de a aprecia caracterul abuziv al anumitor clauze contractuale, întrucât se aplică efectul autorității de lucru judecat.

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Instanța de trimitere formulează patru întrebări preliminare. Prin intermediul primei întrebări preliminare solicită să se clarifice dacă este conformă cu dreptul Uniunii o legislație națională din care rezultă că, în cazul în care, la momentul încuviințării executării silite, instanța competentă nu a examinat din oficiu caracterul abuziv al unei clauze, aceasta nu poate efectua din nou examinarea din oficiu nici în cazul în care, în cadrul controlului inițial, nu s-a exprimat nicio considerație privind validitatea clauzelor analizate.

Prin intermediul celei de a doua întrebări preliminare se solicită să se stabilească dacă, în cazul în care debitorul nu invocă caracterul abuziv al clauzelor în cadrul unei cereri de contestație prevăzute în acest scop de lege, odată soluționată contestația respectivă, este posibil să se formuleze din nou o altă cerere de contestație, chiar și atunci când nu există elemente de drept și de fapt noi.

Prin intermediul celei de a treia întrebări preliminare se solicită să se stabilească dacă, în cazul unui răspuns negativ la a doua întrebare, având în vedere că se consideră că se produce un efect de decădere care împiedică debitorul să poată să invoce din nou caracterul abuziv al clauzelor, instanța poate să exercite din oficiu controlul respectiv.

Prin intermediul ultimei întrebări preliminare, se solicită să se stabilească dacă, în cazul confirmării licitației și al atribuirii imobilului, procedura de executare poate fi considerată finalizată și dacă, prin urmare, se poate invoca, din oficiu sau la cererea părții, nulitatea unei clauze abuzive care ar putea produce efecte asupra procedurii de executare silită.

Întrebările preliminare

- 1) O legislație națională din care rezultă că, atunci când o anumită clauză abuzivă a trecut de controlul jurisdicțional efectuat inițial din oficiu[– analiză negativă a validității clauzelor –] la momentul încuviințării executării silită, acest control împiedică aceeași instanță să examineze ulterior din oficiu clauza în cazul în care existau încă de la început elementele de drept și de fapt, cu toate că, în cadrul controlului inițial, nu s-a exprimat nici în dispozitiv și nici în motivare nicio considerație privind validitatea clauzelor contractuale, este conformă cu principiul eficacității prevăzut la articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului, conform interpretării date acesteia de Curte?
- 2) Următoarea chestiune este dacă debitorul urmărit, atunci când există deja elementele de fapt [și] de drept care determină caracterul abuziv al unei clauze incluse într-un contract încheiat cu consumatorii, nu o invocă în cadrul contestației prevăzute în acest scop de lege, are posibilitatea, după soluționarea contestației respective, să formuleze o nouă cerere de contestație în cadrul căreia să se aprecieze caracterul abuziv al altei sau al altor clauze, în condițiile în care acesta ar fi putut să le invoce de la început în cadrul procedurii de drept comun prevăzute de lege? În definitiv, intervine decăderea care împiedică un consumator să invoce din nou caracterul abuziv al altei clauze în aceeași procedură de executare silită și chiar într-o procedură de judecată declarativă ulterioară?
- 3) A treia chestiune este dacă, în cazul în care se consideră conformă cu Directiva 93/13 [...] concluzia că debitorul nu poate formula o a doua contestație sau una ulterioară pentru a invoca caracterul abuziv al unei clauze pe care ar fi putut să îl invoce anterior având în vedere că existau deja

elementele de fapt și de drept necesare, este posibil ca această împrejurare să fie invocată pentru ca instanța, luând la cunoștință de caracterul abuziv respectiv, să își poată exercita competența de control din oficiu?

- 4) A patra chestiune este dacă, în cazul confirmării licitației și al atribuirii imobilului, care poate fi în favoarea aceluiași creditor, inclusiv în situația în care s-a produs efectul translativ al dreptului de proprietate asupra imobilului oferit drept garanție care a fost deja executată, este conformă cu dreptul Uniunii [...] o interpretare potrivit căreia odată finalizată procedura, procesul stingându-se prin obținerea rezultatului urmărit, și anume executarea garanției, debitorul poate să formuleze o alte cereri de contestație pentru a se constata nulitatea unei clauze abuzive care are efecte asupra procedurii de executare sau, în urma efectului translativ de proprietate care poate fi în favoarea creditorului și care se poate înscrie în Registrul de carte funciară, o instanță poate dispune o examinare din oficiu, care să implice anularea întregii proceduri de executare sau finalizarea sa cu efecte asupra sumelor acoperite prin ipotecă, putând fi afectate condițiile în care au fost formulate ofertele?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene

Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60), punctele 51 și 52.

Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164), punctele 27 și 28, 37-39.

Hotărârea din 29 octombrie 2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731), punctele 37, 38 și 39.

Hotărârea din 7 decembrie 2017, Santander (C-598/15, EU:C:2017:945), punctele 59 și 60.

Dispozițiile naționale invocate

Dispoziții naționale

Legea nr. 1/2000 din 7 ianuarie 2000 privind Codul de procedură civilă, în special articolele 136 și 222, articolul 447 alineatul 2, articolul 517, articolul 552 alineatul 1, articolele 557, 571 și 695.

Legea nr. 1/2013 din 14 mai 2013 de instituire a unor măsuri pentru îmbunătățirea protecției debitorilor ipotecari, restructurarea datoriilor și închirierea de locuințe sociale.

Legea nr. 5/2019 din 15 martie 2019 privind contractele de credit imobiliar, în special a trei dispoziție tranzitorie.

Codul civil, în special articolul 1129.

Jurisprudența națională

Hotărârea Tribunal Supremo nr. 462/2014 (ECLI: ES:TS:2014:4617)

Hotărârea Tribunal Supremo nr. 463/2014 (ECLI:ES:TS:2014:4972)

Hotărârea Tribunal Supremo nr. 526/2017 (ECLI: ES:TS:2017:3373)

Hotărârea Tribunal Supremo nr. 576/2018 (ECLI:ES:TS:2018:3553)

Hotărârea Tribunal Supremo nr. 628/2018 (ECLI:ES:TS:2018:3734)

Hotărârea Tribunal Supremo nr. 484/2010 (ECLI:ES:TS:2010:4294)

Hotărârea Tribunal Supremo nr. 31/2019 (ECLI:ES:TC:2019:31)

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 În contextul încheierii unui contract de împrumut cu garanție ipotecară în valoare de 198 400 de euro între Ibercaja Banco, S.A., pe de o parte, și PO și MA, pe de altă parte, Ibercaja Banco a solicitat, ca urmare a neachitării a cinci rate, executarea unei locuințe unifamiliale (evaluată la 299 290 de euro) în vederea obținerii capitalului și a dobânzilor exigibile și neplătite, fără a aduce atingere calcului ulterior al dobânzilor de întârziere.
- 2 Dobânda nominală anuală aferentă împrumutului era de 2,750 % până la finalul anului 2005, aplicându-se ulterior o dobândă variabilă stabilită în clauza 3 *bis*, cu condiția ca diferența minimă aplicabilă dobânzii să nu depășească 0,5 %. Dobânda de întârziere nominală anuală a fost stabilită la 19 %.
- 3 La 26 ianuarie 2015, s-a pronunțat o ordonanță prin care s-a încuviințat executarea împrumutaților (PO și MA), cărora li s-a solicitat plata și li s-a acordat un termen de 10 zile pentru a formula contestație la executare. La aceeași dată, Secretaria Judicial [organ cu atribuții comparabile celui ale unui grefier] a emis un ordin prin care a solicitat Registrului de carte funciară să îi transmită un extras cu privire la dreptul de proprietate și celelalte drepturi reale existente asupra imobilului, precum și cu privire la existența ipotecii în favoarea creditorului urmăritor.
- 4 În urma decesului lui PO, au intervenit ca părți la procedură SP și JK, în calitate de posibili moștenitori legali.
- 5 După încheierea fără succes a licitației, Ibercaja a solicitat adjudecarea imobilului pentru suma de 179 574 de euro, comunicând faptul că a cedat bunul adjudecat

către Residencial Murillo, S.A., întreprindere care a acceptat transferul și a dovedit prin intermediul unei chitanțe plata sumei respective.

- 6 La 25 octombrie 2016, s-a stabilit valoarea cheltuielilor la 2 886,19 euro și s-a solicitat plata dobânzilor în valoare de 32 538,28 euro, reprezentând rezultatul aplicării unei dobânzi de 12 %, conform prevederilor Legii nr. 1/2013, toate acestea fiind comunicate debitorului urmărit. Prin ordinul din 13 decembrie 2016, s-au aprobat cheltuielile în cuantumul menționat.
- 7 Prin scrisoarea din 9 noiembrie 2016, MA a contestat calculul dobânzilor, invocând caracterul abuziv al celei de a șasea clauze din contractul de împrumut, referitoare la dobânda de întârziere de 19 %, precum și al clauzei-prag.
- 8 Ca urmare a pronunțării încheierii în vederea examinării posibilelor clauze abuzive incluse în titlul executoriu, apreciindu-se că ar putea fi abuzivă, printre altele, clauza privind exigibilitatea anticipată a împrumutului, s-a dispus ascultarea părților. Ibercaja s-a opus suspendării procedurii, susținând că nu mai era posibil să se constate caracterul abuziv al clauzelor contractuale, având în vedere că avuseseră loc deja transferul bunului adjudecat și aprobarea cheltuielilor.
- 9 Prin ordonanța instanței s-a dispus suspendarea procedurii până la soluționarea unei anumite întrebări preliminare adresate de Tribunal Supremo [Curtea Supremă] cu privire la exigibilitatea anticipată a dobânzilor de întârziere. Ibercaja a declarat apel împotriva ordonanței respective, iar Audiencia Provincial [Curtea Provincială] a anulat suspendarea și a dispus continuarea procedurii.
- 10 Prin ordonanța instanței din 20 noiembrie 2017, s-a constatat caracterul abuziv al clauzei privind exigibilitatea anticipată și s-a dispus încetarea executării. Ibercaja a declarat apel, căruia MA i s-a opus. Audiencia Provincial [Curtea Provincială], prin ordonanța din 28 martie 2018, a revocat ordonanța atacată cu apel și a dispus continuarea procedurii, considerând că nu se impunea examinarea caracterului abuziv al anumitor clauze (precum cea privind exigibilitatea anticipată), deoarece contractul de împrumut ipotecar a produs efecte și garanția a fost executată deja fără ca consumatorul să își exercite drepturile. Instanța respectivă a statuat că, având în vedere că dreptul de proprietate a fost transmis, acesta ar trebui protejat de principiul securității juridice al relațiilor de proprietate născute deja.
- 11 Prin ordonanța instanței din 31 iulie 2018, s-a respins contestația împotriva calculului dobânzilor care au fost stabilite la 32 389,89 euro, deoarece procedura a fost inițiată după intrarea în vigoare a Legii nr. 1/2013, fără să se fi formulat contestație, astfel încât nu mai era posibil, în temeiul autorității de lucru judecat, să se analizeze eventualul caracter abuziv al clauzelor.
- 12 MA a declarat apel împotriva ordonanței la 31 iulie 2018, căruia Ibercaja, S.A. i s-a opus. După primirea dosarului de către Audiencia Provincial [Curtea Provincială], s-a formulat o cerere de decizie preliminară.

Principalele argumentele ale părților din procedura principală

- 13 Argumentele părților au fost prezentate la punctele 7-9 și 12 de mai sus.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 14 Prezenta cerere de decizie preliminară se află în strânsă legătură cu cea formulată în cauza C-497/19. În esență, în cauza respectivă se solicita să se stabilească, precum în prezenta cauză – cu toate că, în acest caz, prin intermediul unei solicitări de clarificări suplimentare – dacă principiul efectivității normelor privind protecția consumatorului introduse în Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1999, în special principiul neobligativității pentru consumator a clauzelor abuzive prevăzute la articolul 6, este compatibil cu efectele autorității de lucru judecat și ale decăderii și cu determinarea momentului final sau a ultimului moment al procedurii de executare în care nu mai este posibilă invocarea caracterului abuziv al vreunei clauze, fără a aduce atingere faptului că consumatorul își poate apăra drepturile în cadrul unei proceduri de judecată ulterioare.
- 15 Problema cea mai importantă care trebuie soluționată în cadrul procedurii civile din Spania în materia protecției consumatorului vizează efectele noilor criterii procedurale rezultate din jurisprudența Curții asupra autorității de lucru judecat și a decăderii.

Obligația privind comportamentul procedural care este impusă instanțelor – și anume de a efectua un control din oficiu și de a anula clauzele contractuale abuzive – a condus la configurarea autorității de lucru judecat. În practică, atunci când se analizează limitele și eficacitatea autorității de lucru judecat în ceea ce privește protecția consumatorului, instanțele naționale trebuie să răspundă unor incertitudini relevante rezultate din caracterul ambiguu al acesteia. În special, nu este clar dacă, în cadrul procedurii de executare, se produce un efect extinctiv asupra procedurii în ceea ce privește posibilitatea de a analiza validitatea oricărei clauze din contractele încheiate cu consumatorii.

- 16 În dreptul procedural spaniol, în Codul de procedură civilă (LEC), există două mari categorii de proceduri civile: procedura de judecată declaratorie [*cognitio*] și procedura de executare silită.

Procedura de judecată declaratorie este o procedură care poartă asupra tuturor aspectelor de fapt și de drept, care trebuie utilizată drept cale procedurală de drept comun în cadrul căreia, în raporturile dintre particulari, se solicită protecția judiciară a unui drept care a fost nesocotit sau încălcat de pârât și soluționarea sa definitivă fără ca ulterior, cu alte ocazii, să se poată invoca pe cale judiciară aceeași problemă sau să se solicite aceeași protecție întemeiată pe aceeași cauză a acțiunii (articolul 222 din LEC).

În afară de această categorie, mai există și procedura de executare silită, caracterizată prin faptul că nu necesită o delimitare prealabilă a drepturilor. În cadrul său se inițiază deja activitatea materială necesară pentru satisfacerea unui drept. Condiția pentru a recurge în mod direct la această procedură de executare este ca dreptul a cărui efectivitate se urmărește să fie recunoscut printr-un titlu sau un document căruia legea să îi confere acest caracter. Lista documentelor și a titlurilor executorii este prevăzută la articolul 517 din LEC care reglementează în mod unitar așa-numitele titluri executorii judiciare (printre care figurează, cu titlu principal, hotărârea prin care se finalizează o procedură de judecată) și contractuale. Acestea din urmă iau naștere în afara procedurii și sunt contracte din care rezultă o obligație a debitorului de a achita creditorului o prestație pecuniară datorată, exigibilă și lichidă (articolul 571 din LEC). Motivul pentru care legiuitorul permite în situațiile reglementate la articolul respectiv să se recurgă direct la o procedură de executare și să se evite calea judecătii, în cadrul căreia să se recunoască dreptul său, constă în faptul că recunoașterea creanței se realizează în contextul unui ansamblu de garanții juridice care permit să se prezume existența și realitatea acesteia.

- 17 Trebuie precizat că nu numai aspectele soluționate într-o procedură de judecată care poartă asupra tuturor aspectelor de fapt și de drept au autoritate de lucru judecat, ci și cele care puteau fi formulate pe cale de acțiune exercitată de reclamant sau pe cale de excepție ridicată de pârât, dar nu au fost formulate, sub efectul decăderii.

Acest efect al decăderii este denumit în general „autoritate virtuală de lucru judecat” deoarece determină o încetare sau o închidere atât a procesului, cât și a pretenției. Dacă autoritatea de lucru judecat este strâns legată de securitatea juridică, decăderea se află de asemenea în legătură cu aceasta, legiuitorul urmărind să evite o succesiune continuă de proceduri pentru clarificarea aceluiași drept.

La fel ca autoritatea de lucru judecat, decăderea poate fi considerată drept o chestiune formală, drept un efect în cadrul aceleiași proceduri sau drept un efect asupra acțiunilor și apărărilor în sens material. Din perspectiva sa formală, aceasta împiedică partea ca, în cadrul aceleiași proceduri, să invoce o posibilitate procedurală pentru care a existat un moment procedural oportun pe care nu l-a fructificat (articolul 136 din LEC), iar din perspectivă materială, o împiedică să valorifice, în cadrul altui proces, o acțiune întemeiată pe o cauză sau o excepție care ar fi putut fi invocată în prima procedură (articolul 222 din LEC).

- 18 Dreptul spaniol prevede posibilitatea ca debitorul să formuleze o cerere prin intermediul căreia să se analizeze pe cale judiciară contestația la executare, în anumite limite. Anterior Legii nr. 1/2013 din 14 mai 2013 de instituire a unor măsuri pentru îmbunătățirea protecției debitorilor ipotecari, restructurarea datoriilor și închirierea de locuințe sociale, chestiunile privind validitatea obligației erau rezervate unei potențiale proceduri de judecată declarative care trebuia inițiată de debitor. Această lege a introdus posibilitatea de a invoca

caracterul abuziv al clauzelor contractuale atât în cadrul procedurii de executare de drept comun (articolul 557 alineatul 1 punctul 7 din LEC), cât și în cadrul celei speciale ipotecare (articolul 695 alineatul 1 punctul 4 din LEC). Nu numai că s-a permis formularea contestației pentru a invoca caracterul abuziv și nulitatea subsecventă a clauzelor în cazul contractelor încheiate consecutiv cu consumatorii, ci a fost impusă o obligație în sarcina instanțelor de a verifica din oficiu și cu titlu preliminar potențialul caracter abuziv al cuprinsului acestor contracte (articolul 552 alineatul 1 al doilea paragraf din LEC).

Atât contestația formulată de debitor în temeiul caracterului abuziv, cât și controlul inițial din oficiu prevăzut de lege se referă la clauzele pe care se poate întemeia încuviințarea executării sau stabilirea valorii datoriei.

- 19 În LEC, autoritatea de lucru judecat a hotărârii judecătorești de soluționare a contestației în procedura de executare a fost obiect de dezbatere. Criteriul folosit de Tribunal Supremo cu privire la autoritatea de lucru judecat în procedura de executare a fost în general acela că acest efect s-a produs în raport cu motivele de contestație care au fost invocate în mod efectiv și care au fost clarificate de instanță; aspectele soluționate deja în cadrul contestației formulate în cadrul procedurii de executare beneficiază de autoritate de lucru judecat și în ceea ce privește motivele de contestare care puteau fi invocate, dar nu au fost invocate. Este vorba despre efectul de decădere: nu au fost invocate chestiunile care puteau fi invocate, astfel încât debitorul nu poate iniția ulterior o procedură de judecată prin care să se constate existența excepției respective. Aceasta este linia jurisprudențială urmată în procedura de executare conform Hotărârilor nr. 4617/2014 și nr. 4972/2014 pronunțate de Tribunal Supremo.

Tribunal Supremo a transpus această jurisprudență în cauzele privind caracterul abuziv al clauzelor din contractele încheiate cu consumatorii. În acest sens, trebuie citate Hotărârile sale nr. 3373/2017, nr. 3553/2018 și nr. 3734/2018.

- 20 Problemele decurg din posibilitatea de a transpune sau de a asigura compatibilitatea acestei jurisprudențe cu exigențele dreptului la apărare al debitorului/consumatorului care derivă din jurisprudența Curții.

Hotărârea Curții care ar putea fi considerată cea mai relevantă este Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60). În aceasta, se abordează problema privind autoritatea de lucru judecat și protecția consumatorului și se statuează că această protecție nu poate fi considerată nelimitată și că principiul universal privind coerența în ordinea juridică, și anume cel al securității juridice, prevalează în fața protecției respective.

În hotărârea respectivă se subliniază de asemenea că existența autorității de lucru judecat se stabilește prin raportare la dreptul național. Prin urmare, ar trebui să se aibă în vedere condițiile stabilite de Tribunal Supremo spaniol și să se aplice jurisprudența generală a acestuia pe care se pare că a extins-o la domeniul protecției consumatorului. Aceasta ar implica faptul că, dacă instanța a realizat

controlul prealabil respectiv în cadrul procedurii de executare, însă fără să îl fi menționat în mod formal în vreun sens sau numai prin invocarea potențialului caracter abuziv printr-un anumit motiv de contestație și, ulterior, într-o posibilă contestație incidentală formulată de debitor, acesta nu s-a materializat cu privire la una sau unele dintre clauzele abuzive, ar lua naștere autoritatea de lucru judecat sau s-ar produce un efect „extinctiv” în privința procedurii, constând în decăderea sau pierderea de către parte a posibilității procedurale de a invoca în fața unei instanțe, după împlinirea termenului pentru formularea contestației, caracterul abuziv al unei clauze contractuale, atât în cadrul aceleiași proceduri de executare, în temeiul unei cereri de contestație, cât și într-o viitoare procedură de judecată.

Cu toate acestea, hotărârea respectivă nu se limitează să facă trimitere la dreptul național pentru a defini autoritatea de lucru judecat, ci stabilește o serie de constrângeri sau limite, în special la punctele 51 și 52. La punctul 51 se statuează că: „condițiile stabilite de legislația internă, la care face trimitere articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, nu pot aduce atingere substanței dreptului pe care această dispoziție îl conferă consumatorilor ca o clauză reputată abuzivă să nu creeze obligații pentru aceștia”, iar la punctul 52 se reține că „în ipoteza în care, cu ocazia unei examinări anterioare a unui contract în litigiu care a condus la adoptarea unei hotărâri care a dobândit autoritate de lucru judecat, instanța națională s-a limitat să examineze din oficiu, în raport cu Directiva 93/13, o singură clauză sau anumite clauze din contractul respectiv, această directivă impune unei instanțe naționale precum cea în discuție în litigiul principal, sesizată în mod legal de consumator prin intermediul unei contestații incidentale, să aprecieze, la cererea părților sau din oficiu, atunci când dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest scop, caracterul eventual abuziv al celorlalte clauze din contractul menționat. Astfel, în lipsa unui asemenea control, protecția consumatorului s-ar dovedi incompletă și insuficientă și nu ar constitui un mijloc nici adecvat, nici eficient pentru a preveni utilizarea acestui tip de clauze în continuare, contrar prevederilor articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13”.

Or, conform dreptului național, astfel cum am subliniat, instanța este obligată să examineze toate clauzele, chiar și în cazul în care își exprimă aprecierea numai cu privire la clauzele pe care le poate considera abuzive. În conformitate cu articolul 552 alineatul 1 din LEC, titlul executoriu trebuie analizat în întregime; chiar și în cazul în care se formulează o cerere cu privire la clauzele despre care se consideră că pot avea caracter abuziv, efectuarea acestui control implică aprecierea validității celorlalte clauze.

- 21 Curtea a subliniat importanța pe care o are autoritatea de lucru judecat în procedurile judiciare, având în vedere că, în vederea respectării principiului securității juridice, este necesar ca aspectele invocate să fie soluționate cu caracter definitiv. Decăderea este în strânsă legătură cu aceasta, ceea ce implică faptul că, după împlinirea termenului procedural pentru îndeplinirea unui act procedural, partea pierde dreptul de a-l mai efectua.

Admisibilitatea decăderii în conformitate cu dreptul Uniunii, în sensul de mai sus, a fost acceptată în jurisprudența Curții, în special în Hotărârea din 29 octombrie 2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731), referitoare la regimul tranzitoriu implementat prin Legea nr. 1/2013 de instituire a unor măsuri pentru îmbunătățirea protecției debitorilor ipotecari, restructurarea datoriilor și închirierea de locuințe sociale, menționată anterior, prin care, pentru a respecta jurisprudența Curții, s-a introdus posibilitatea ca, în cadrul executării ipotecare, debitorul/consumatorul să invoce caracterul abuziv al anumitor clauze și, în ceea ce privește cazurile în care termenul de drept comun pentru formularea contestației a expirat, s-a acordat, în cadrul regimului tranzitoriu prevăzut de legea respectivă, un termen extraordinar de o lună pentru a formula, *ex novo*, contestația întemeiată pe caracterul abuziv. Curtea a apreciat că acest mijloc procedural, și anume termenul calificat drept extraordinar, nu este conform cu dreptul Uniunii. Argumentația Curții este următoarea:

„Totuși, notificarea menționată, anterioară datei de intrare în vigoare a Legii 1/2013, nu conținea informații privind dreptul consumatorilor respectivi de a formula o contestație la executare invocând caracterul abuziv al unei clauze contractuale care constituie temeiul titlului executoriu, o asemenea posibilitate fiind introdusă la articolul 557 alineatul 1 punctul 7 din Codul de procedură civilă abia prin Legea nr. 1/2013.

În aceste condiții, având în vedere în special principiile dreptului la apărare, securității juridice și protecției încrederii legitime, consumatorii nu puteau în mod rezonabil să se aștepte să beneficieze de o nouă posibilitate de a formula o contestație incidentală în lipsa informării lor cu privire la aceasta pe aceeași cale procedurală precum cea prin intermediul căreia au primit informația inițială.

În consecință, este necesar să se sublinieze că dispoziția tranzitorie în litigiu, în măsura în care prevede că termenul de decădere începe să curgă în speță fără ca consumatorii vizați să fie informați personal cu privire la posibilitatea de a invoca un nou motiv de contestație în cadrul unei proceduri de executare inițiate deja înainte de intrarea în vigoare a legii menționate, nu este de natură să garanteze beneficiul deplin al acestui termen și, prin urmare, nici exercitarea efectivă a noului drept recunoscut prin modificarea legislativă în cauză.”

Totuși, această jurisprudență este aplicabilă numai din perspectiva admisibilității de către Curte a termenelor de decădere. Trebuie să se observe, pe de altă parte, că în aceeași hotărâre, la punctele 27 și 28, se invocă principiile care stau la baza sistemului judiciar național, precum protecția dreptului la apărare, securitatea juridică și buna desfășurare a procedurii. În definitiv, din jurisprudența Curții rezultă că, deși s-a statuat că regimul tranzitoriu prevăzut de Legea nr. 1/2013 nu garantează dreptul la apărare, această împrejurare este cauzată de faptul că se prezumă existența unor termene de decădere care respectă dreptul Uniunii, ca expresie a unei ordini juridice minimale și în vederea respectării principiului securității juridice.

- 22 În aceste condiții, există îndoieli referitoare la coordonarea acestor principii între diversele hotărâri pronunțate de Curte și jurisprudența Tribunal Supremo și legislația națională.

Pentru a respecta jurisprudența Curții, dreptul procedural național a reglementat un control al caracterului abuziv atât în procedura de executare de drept comun, cât și în procedura de executare imobiliară. Primul control se realizează din oficiu și trebuie efectuat de aceeași instanță înainte de inițierea procedurii de executare, anterior încuviințării executării silite. Specificul acestui control constă în faptul că impune o apreciere pur condiționată și negativă. Instanța nu se pronunță asupra validității clauzelor, ci numai asupra nevalidității lor. Nu este vorba despre o analiză pozitivă privind validitatea, ci despre una negativă; drept consecință a examinării titlului executoriu contractual, sunt luate în considerare numai clauzele pe care instanța le consideră abuzive, în raport cu care se pornește o procedură în contradictoriu care va conduce la pronunțarea unei soluții cu privire la validitatea lor.

În ceea ce privește celelalte clauze, faptul că au trecut testul validității efectuat de instanța de executare nu implică exprimarea vreunui raționament de către aceasta. Nu există o constatare expresă a validității lor, deși controlul inițial presupune o confirmare implicită a acesteia. Aceasta este situația existentă în procedura de executare ipotecară care a dat naștere prezentei cereri de decizie preliminară.

Trebuie să reiterăm faptul că această procedură inițială presupune numai o analiză negativă, ceea ce este compatibil cu procedura de executare în cadrul căreia nu este posibilă, în principiu, constatarea existenței unor drepturi. Analiza negativă nu afectează în niciun fel dreptul la apărare al debitorului care poate astfel, după încuviințarea executării, să formuleze contestație în temeiul caracterului abuziv al altor clauze care nu au fost analizate în mod expres în cadrul controlului inițial din oficiu.

Cu toate acestea, în ceea ce privește clauzele cu privire la care debitorul invocă inițial potențialul lor caracter abuziv, este obligatoriu ca acesta să fie constatat printr-o pronunțare pe fond, care poate avea atât caracter negativ, în cazul în care acestea sunt considerate abuzive, cât și caracter pozitiv, dacă nu sunt considerate abuzive.

În ceea ce privește prezenta cauză, este clar că astfel de hotărâri, pronunțate obligatoriu în condițiile de contradictorialitate între părți, beneficiază de autoritate de lucru judecat, astfel încât nici debitorul care a invocat un incident privind contestația și nici instanța, în exercitarea competențelor sale de control din oficiu, nu ar putea solicita reexaminarea soluției contrare deja pronunțate.

Îndoielile care vizează acest litigiu apar atunci când controlul inițial din oficiu nu determină instanța să dispună audierea părților, întrucât nu a considerat că vreuna dintre clauze are caracter abuziv sau deoarece apreciază că acesta există numai în privința unei anumite clauze. Cu alte cuvinte, se încuviințează executarea și nu se

exprimă o apreciere pozitivă a validității clauzelor și nici măcar una negativă, chiar dacă aceasta a fost analizată de instanță.

- 23 Pe de altă parte – iar aceasta reprezintă cea de a doua îndoială –, există problema dacă debitorul care a formulat o cerere în contestația inițială, prin care urmărește sancționarea caracterului abuziv al anumitor clauze, poate ulterior, în pofida decăderii din acest drept, să formuleze o nouă cerere în cadrul contestației cu privire la o clauză pe care o consideră abuzivă, dar pe care nu a formulat-o la momentul procedural corespunzător, având în vedere că elementele de fapt și de drept determinante referitoare la caracterul abuziv existau încă de la momentul formulării inițiale și în termen a cererii în cadrul contestației.

În definitiv, având în vedere că decăderea este acceptată în jurisprudența Curții, dacă debitorul nu formulează contestație în procedura de executare, prin intermediul întrebărilor preliminare se urmărește să se stabilească dacă principiul efectivității conduce sau nu la încetarea procedurii, ceea ce împiedică atât debitorul, cât și instanța din oficiu să poată solicita din nou examinarea aspectelor deja examinate sau să poată invoca motive de contestație care au putut fi invocate anterior, dar nu au fost invocate.

- 24 Indiferent de efectul autorității de lucru judecat și de cel al decăderii, jurisprudența Curții și dreptul național dau naștere unor îndoieli privind determinarea ultimului moment în care se poate invoca, din oficiu sau la cererea părții, caracterul abuziv al unei clauze. Astfel, procedura specială de executare ipotecară are drept scop executarea garanției reale, ipoteca, pentru acoperirea creanței creditorului urmăritor. Garanția respectivă se consideră executată atunci când, prin licitație, imobilul ipotecat se transferă unei alte persoane decât proprietarul debitor.

În dreptul spaniol, acest efect se produce atunci când există un document privind transferul proprietății și o modalitate de transfer, indiferent dacă aceasta constă într-o predare materială (*traditio*) sau legală (de exemplu, act autentic). *Nuda traditio* (*simples predare*) nu transferă proprietatea deoarece aceasta necesită un motiv, o serie complexă de acte.

În contextul unei proceduri de executare silită, adjudecarea bunului de către ofertantul care a oferit cel mai bun preț reprezintă documentul privind transferul, iar decretul emis de Letrado de la Administración de Justicia reprezintă modalitatea prin care se efectuează transferul imobilului. Prin intermediul acestui decret de atribuire, calitatea de proprietar nou al imobilului poate fi înregistrată în Registrul de carte funciară, iar imobilul poate fi introdus în circuitul juridic. Pentru transferul proprietății nu este necesar ca adjudecatarul să intre în posesia imobilului.

În opinia Curții, din momentul în care bunul nu mai poate fi revendicat, nu mai este posibilă examinarea contractului de împrumut și nici aprecierea existenței unor clauze abuzive. Astfel, în Hotărârea Curții din 14 martie 2013, se arată că „adjudecarea finală a unui imobil ipotecat de către un terț dobândește întotdeauna

un caracter ireversibil, chiar în cazul în care caracterul abuziv al clauzei atacate de consumator în fața instanței de fond determină nulitatea procedurii de executare ipotecară, cu excepția ipotezei în care consumatorul menționat a efectuat o înscriere preventivă a cererii de anulare a ipotecii înaintea efectuării notei marginale menționate”.

Acest criteriu este reiterat în Hotărârea Curții din 7 decembrie 2017 (ECLI:EU:C:2017:945), în care, referitor la o procedură de executare extrajudiciară a unei ipotecii, se sublinia nelegalitatea încercării de a examina caracterul abuziv al clauzelor incluse într-un contract încheiat cu un consumator, care a servit drept temei pentru executarea sa silită, se argumentează că: „în cadrul procedurii de executare ipotecară, instanța sesizată ar fi putut să efectueze, dacă era cazul din oficiu, examinarea caracterului eventual abuziv al clauzelor cuprinse în contractul de împrumut ipotecar”.

[A]rticolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu sunt aplicabile unei proceduri [...], introdusă de adjudecatorul unui imobil în urma executării extrajudiciare a garanției ipotecare consimțite asupra bunului respectiv de către un consumator în favoarea unui creditor profesionist și care are ca obiect protecția unor drepturi reale dobândite în mod legal de către adjudecatorul în cauză, în măsura în care, pe de o parte, această procedură este independentă de raportul juridic dintre creditorul profesionist și consumator și, pe de altă parte, garanția ipotecară a fost executată, imobilul a fost vândut și drepturile reale aferente au fost transferate fără ca consumatorul să fi recurs la căile de atac prevăzute în acest context”.

În definitiv, hotărârea respectivă ia în considerare două împrejurări, și anume decăderea și faptul că a avut loc transferul imobilului ipotecat. Cu toate acestea, au apărut îndoieli dacă invocarea, din oficiu sau la cererea părții, a caracterului abuziv poate conduce la invocarea nulității anumitor clauze – care poate determina inclusiv nulitatea întregii proceduri de executare – atunci când, în cazul existenței adjudecării respective și inclusiv a modificării în Registrul de carte funciară, se urmărește extinderea controlului respectiv chiar și ulterior acțiunilor menționate, cu condiția ca acestea să fie anterioare evacuării și transferului imobilului către noul proprietar.

- 25 În dreptul național, îndoielile au fost sporite de hotărârea pronunțată de Tribunal Constitucional [Curtea Constituțională, Spania] din 28 februarie 2019, prin care s-a admis acțiunea introdusă de consumator prin care s-a invocat caracterul abuziv al contractului, în pofida faptului că respectivul caracter abuziv nu a fost invocat la momentul executării ipotecii. În esență, Tribunal Constitucional consideră, în contextul interpretării jurisprudenței Curții, că nu există o decădere și că decăderea survine numai în cazul în care debitorul a invocat în mod expres caracterul abuziv al unei clauze sau dacă caracterul abuziv al unei clauze a fost apreciat de instanță în cadrul unei examinări din oficiu. În orice caz, dacă există îndoieli precum în prezenta cauză, se impune sesizarea Curții cu o cerere de decizie preliminară.

Acesta este motivul pentru care este formulată prezenta cerere de decizie preliminară, și anume pentru a clarifica întinderea analizei negative a caracterului abuziv, prevăzută de legislația procedurală spaniolă cu caracter prealabil încuviințării executării. Mai exact, trebuie să se clarifice dacă este posibilă aprecierea caracterului abuziv (din oficiu de către instanță sau la cererea debitorului urmărit) atunci când ipoteca a fost deja executată și dreptul de proprietate a fost transferat, dar, în orice caz, înainte de pierderea posesiei de către debitorul urmărit.

Prin urmare, indiferent dacă s-a produs sau nu s-a produs efectul autorității de lucru judecat și cel al decăderii, îndoielile apar atunci când trebuie să se determine dacă finalizarea procedurii prin executarea garanției reale are loc odată cu organizarea licitației, cu confirmarea acesteia și cu decizia de adjudecare, împiedicând examinarea, din oficiu sau la cererea părții, a caracterului valid sau abuziv al vreuneia dintre clauzele contractuale sau dacă, dimpotrivă, ar fi posibil, chiar și ulterior adjudecării, să se invoce respectivul caracter abuziv până la evacuarea debitorului din imobil.

- 26 Pe de altă parte, este important de subliniat modificarea legislației naționale prin Legea nr. 5/2019 din 15 martie 2019 privind contractele de credit imobiliar, care acordă anumitor debitori ipotecari un nou termen de zece zile pentru a formula contestație în temeiul unor eventuale clauze abuzive, atunci când sunt întrunite anumite condiții.

În special, a treia dispoziție tranzitorie din Legea nr. 5/2019 privind regimul special în procedurile de executare în curs la momentul intrării în vigoare a Legii nr. 1/2013 acordă debitorilor urmăriți un nou termen pentru a invoca un incident extraordinar privind contestația, cu condiția ca procedura de executare să nu se fi încheiat prin punerea imobilului în posesia cumpărătorului.

- 27 Toate aspectele anterioare dau naștere unor opinii divergente ale diferitor actori judiciari, chiar dacă cu toții afirmă că acestea sunt conforme cu jurisprudența Curții.

Potrivit Tribunal Supremo, în cazul în care a expirat termenul pentru formularea contestației la executare, însă la începutul acestuia era posibilă invocarea caracterului abuziv, există decădere și autoritate de lucru judecat.

În opinia Tribunal Constitucional, nu există decădere și nici autoritate de lucru judecat atât timp cât nu s-a pronunțat o hotărâre expresă privind validitatea clauzelor, iar ultimul moment din cadrul executării ipotecare în care este posibilă invocarea caracterului abuziv este momentul transferului posesiei în favoarea adjudecatarului.

Din perspectiva legiuitorului, pare să existe decădere și autoritate de lucru judecat: cel puțin în cazurile în care nu a existat posibilitatea materială de a formula contestație, se poate formula o cerere cu caracter extraordinar până la momentul transferului posesiei.

Aceste opinii atât de diferite conduc, în opinia prezentei instanțe, la necesitatea de a formula o cerere de decizie preliminară prin care să se clarifice: 1) întinderea analizei negative privind validitatea clauzelor din contractele încheiate cu consumatorii, care este prevăzută de dreptul național cu caracter prealabil încuviințării executării, 2) efectul de decădere pe care îl poate avea pentru debitor faptul că nu a uzat în timp util de procedura legală pentru formularea contestației la executare, întemeiată pe caracterul abuziv al contractului, 3) dacă ultimul moment în care se poate invoca, din oficiu sau la cererea debitorului, orice nulitate contractuală bazată pe caracterul abuziv este cel al atribuirii imobilului unui terț sau, după caz, creditorului, ori, dimpotrivă, chiar dacă a avut loc transferul dreptului de proprietate asupra imobilului, atât timp cât nu s-a transferat posesia acestuia, se poate invoca caracterul abuziv al contractului.

DOCUMENT DE LUCRU